

Eind juli stonden ze er nog, de zwavelzwammen. Foto: Herma Enthoven

Uitgelicht

No plants, no food.

Door Herma Enthoven.

Binnen de bekende nieuws- en appgroepen hier in de omgeving deed op een gegeven moment het bericht de ronde dat in het Mildenburgbos een man was gesignaleerd die een tas vol zwavelzwammen had geplukt. Hij sprak geen Nederlands. Verondersteld werd dat hij uit Oost-Europa kwam en ja, daar is het heel gewoon om paddenstoelen te plukken. Voor de meeste natuurliefhebbers een schok om zo'n bericht te lezen. Los van het feit dat het not done is om paddenstoelen te plukken, verdwijnt daarmee ook de schoonheid van het bos in de nazomer en herfst. De prachtige feloranje zwammen dragen hier veel aan bij.
Wat is het dan dat men zijn voedsel liever in het bos plukt dan het in de winkel te kopen? Het geeft blijkbaar meer voldoening om zelf de natuur in te gaan om voedsel te verzamelen. Dat zit nu eenmaal in de genen van de mens. De oermens kon niet anders en de moderne mens blijkt ondanks alle technologie nog steeds dezelfde drang te hebben.

De mens is om te kunnen voortbestaan afhankelijk van planten. Planten zijn de basis van ons bestaan. De voedselketens beginnen daar. 'No farmers, no food': een kreet die je in de periode dat de Nederlandse vlag op zijn kop hing overal tegenkwam. Een fraaie kreet, maar het zijn niet de boeren die voor eten zorgen. Met deze slogan gaan ze eraan voorbij dat niet zij, maar de natuur voor voedsel zorgt. Hooguit helpen ze de natuur een handje. De grootste en enige levende wezens die terecht gebruik zouden mogen maken van een dergelijke slogan zijn de planten. 'No plants, no food'.
Planten staan aan de bron van bijna alle voedselketens. Wij maaien, kappen en planten bossen alsof we de natuur besturen. Met zonnepanelen oogsten we energie. Maar laten we eerlijk zijn: uit zonne-energie suikers en zuurstof maken? Daar hebben we planten voor nodig. Zonder planten stort alles in. Dan vinden we de hond in de pot. We doen alsof we de regie hebben, maar in wezen zijn we totaal afhankelijk van de plant.

Steeds meer in de verdrukking

De verstedelijking schrijdt in hoog tempo voort. Wereldwijd woont inmiddels meer dan de helft van de bevolking in steden, en prognoses van de Verenigde Naties voorspellen dat dit in 2050 richting de 70% gaat. Wat daarbij vaak vergeten wordt: elke nieuwe wijk, weg of industrieterrein betekent een stukje minder bodemoppervlak dat beschikbaar is voor planten. Planten zijn taai, maar niet onkwetsbaar. Hun vermogen om de basis van onze voedselketen te blijven, komt in het geding wanneer hun eigen voeding – water en mineralen – steeds moeilijker bereikbaar is, en wanneer daarbij dan ook nog wildplukkende mensen het ecosysteem verstoren waarin die planten een essentiële rol vervullen, wordt hun voortbestaan alleen nog maar een stukje ongewisser.

Jantje zag eens pruimen hangen

Wij beschikken in Nederland helaas niet over eindeloos grote bossen, met eindeloos veel paddenstoelen. De meesten van ons kennen wel het liedje 'Jantje zag eens pruimen hangen'; Jantje dacht: 'aan een boom zo vol geladen, mist men vijf, zes pruimen niet'. Als we ook zo over onze natuur denken, zijn we gauw door alle pruimen heen. Daar zal iedereen het mee eens zijn. Toch wordt daar niet naar gehandeld. We zouden onze (wilde) planten veel meer in de watten moeten leggen in plaats van ze onder de voet te lopen.
Het is kwalijk dat we door de huidige economisch gerichte, korte termijn-verdienmodellen (meer, meer, meer) steeds verder afdwalen van onze oorsprong en uit het oog verliezen dat al wat groeit en bloeit ons in onze meest basale behoeften voorziet. Moeten dan al die stadsbewoners terug naar de natuur? Ieder zijn eigen moestuintje laten aanleggen? In dichtbevolkte gebieden als Nederland is dat geen optie. Daar is domweg geen plek voor.

Trendy activiteit

Dat de Oost-Europeaan de bossen ingaat om zijn traditionele gerecht te kunnen bereiden is nog enigszins te begrijpen en zeker niet toe te juichen, maar het probleem is dat wildplukken een trendy activiteit is geworden, vooral de afgelopen jaren. Het lijkt een reactie te zijn op de moderne levensstijl, waarin mensen de verbinding met de natuur kwijt zijn. Men komt op het idee om in parken, langs stadsrandgebieden of zelfs in natuurgebieden eetbare planten te vinden en te plukken. Dit kan variëren van kruiden tot bessen, eetbare bloemen en paddenstoelen.

Het is een trend die gedeeltelijk voortkomt uit een grotere interesse in duurzaamheid, het vermijden van bewerkte voedingsmiddelen en het terugkeren naar een natuurlijker, eenvoudiger leven. Je ziet ook steeds meer boeken, cursussen en apps die gericht zijn op wildplukken, wat de populariteit ervan aanwakkert. Het idee van "back to basics" speelt daarin een grote rol.
De grotere interesse in duurzaamheid is een positief gegeven, ware het niet dat in het kielzog van serieuze wildplukkers er velen zijn die ook deze trend willen volgen en onverantwoord te veel of op de verkeerde plekken plukken.

Regelgeving?

Om te voorkomen dat ook in het Mildenburg over een paar jaar geen zwavelzwammen meer te zien zijn, zal het wildplukken aan banden moeten worden gelegd. Maar hoe?

Wildplukken is een trendy activiteit geworden. Foto: Herma Enthoven.

Daar wordt bij natuurorganisaties en natuurbeheer verschillend over gedacht.
KNNV ontmoedigt plukken. Dit advies is vastgesteld door de Vertegenwoordigende Vergadering op 23 april 2022. Daarin staat:
- Wilde flora voor wilde fauna
- Houd je aan de regels ter plekke
- Zorg voor kennis van zaken
- Verstoor de omgeving niet
- Let op dat de soort aanwezig blijft
- Je bent niet alleen

Staatsbosbeheer staat op kleine schaal, voor eigen gebruik en op eigen risico, wildpluk toe. Voor bijvoorbeeld bramen en paddenstoelen hanteren ze als uitgangspunt een hoeveelheid van een 250 grams champignon bakje. Grotere hoeveelheden meenemen worden gezien als diefstal.
In de gebieden van *Natuurmonumenten* is wildpluk niet toegestaan.
De visie van *IVN* op wildplukken is positief, mits het op een verantwoorde en veilige manier gebeurt. IVN biedt cursussen en activiteiten met deskundige gidsen om wildplukken te faciliteren, waarbij de nadruk ligt op het veilig herkennen, plukken en gebruiken van wilde planten.
Zuid-Hollands Landschap stelt dat in beschermde natuurgebieden wildplukken verboden is, dit valt onder natuurbescherming en men riskeert een boete. In gebieden die niet strikt beschermd zijn, wordt wildplukken onder bepaalde voorwaarden toegestaan mits met mate wordt geplukt en de plant niet wordt beschadigd, zodat deze zich kan herstellen.
Enige uniformiteit op dit gebied zou het misschien wel wat gemakkelijker maken, hoewel ook net als bij alle regels handhaving de lastige factor in het geheel is.

Bang voor gif

Wat paddenstoelen misschien helpt om te overleven is de vrees van de gemiddelde Nederlander voor het eten van giftige exemplaren. Het is vrij algemeen bekend dat er soms maar weinig zichtbare verschillen zijn tussen eetbare en zeer giftige paddenstoelen. De sterk giftige groene knolamaniet (*Amanita phalloides*) lijkt verdacht veel op een onschuldige champignon. Het eten van een kleine hoeveelheid (30-50 gram) van de groene knolamaniet kan al dodelijk zijn.

'Alle paddenstoelen zijn eetbaar. Alleen zijn sommige paddenstoelen dat maar één keer.'

Die uitspraak geldt ook voor planten. Van planten is echter bij een veel kleiner publiek bekend welke giftig zijn en welke niet. Fouten bij wildpluk kunnen hier voor je gezondheid verkeerd uitpakken. In onze directe omgeving, in eigen tuin, kun je maar beter niet proeven van de taxus, vingerhoedskruid, aronskelk, gouden regen en hortensia. Vaak zijn het de vruchten, maar ook blad en stengel kunnen giftig zijn.

Giftig of eetbaar?

Een grote plantenfamilie die zowel zeer giftige planten alsook voedingsgewassen bevat zijn de schermbloemigen (*Apiaceae*). Vergissingen zijn zo gemaakt. Een voorbeeld van twee schermbloemige planten die erg op elkaar lijken, maar waarvan je de een beslist niet in je soep wilt hebben is dodemansvingers (*Oenanthe crocata*). Deze plant heeft een grote gelijkenis met selderij (*Apium graveolens*). Voor wie ze wil zien: er staan er voldoende in de Heemtuin bij de Tenellaplas. Tot diezelfde familie behoort de gevlekte scheerling (*Conium maculatum*), een plant die volop in de middenbermen van onze snelwegen te vinden is. De gevlekte scheerling doet het als gifstof ook erg goed en was al bekend als zodanig in de Griekse oudheid. De gifbeker die Socrates leegdronk toen hij werd veroordeeld tot de doodstraf bevatte een drankje gemaakt van de gevlekte scheerling.

Daarentegen zijn venkel, karwij, peen, pastinaak, peterselie veel geteelde consumptiegewassen en zij horen eveneens bij de schermbloemigen.

Een dergelijke familie, met zowel giftige als eetbare componenten is de nachtschadefamilie (*Solanaceae*). Na de ontdekking van Amerika door Columbus in 1492 zijn veel plantensoorten uit deze familie in Europa ingevoerd, waaronder de aardappel, tomaat, paprika en tabak. Vaak is het zo dat een deel van de plant giftig is, terwijl een ander deel juist lekker en eetbaar is. De groene delen van de aardappelplant en de bessen zijn giftig. In die groene delen maakt de plant alkaloïden aan, zoals solanine. Ze maken deze stoffen om insecten te weren.

Ook bitterzoet (*Solanum dulcamara*) en zwarte nachtschade (*Solanum nigrum*) zijn *Solanaceae*. Beide behoren tot de inheemse flora van Nederland. Van deze planten zijn vooral de onrijpe (groene) bessen en de bladeren/stengels giftig. Van zwarte nachtschade bevatten de rijpe zwarte bessen meestal veel minder gif, maar zijn niet zonder risico.

Kijken, kijken niet plukken

Bovenstaande wetenswaardigheden zullen er waarschijnlijk niet, net als bij de paddenstoelen, toe leiden dat er minder wild wordt geplukt. Wat is dan de oplossing voor het probleem?

We zullen duidelijk onderscheid moeten maken tussen genieten en gebruik maken van de natuur. Natuur waar je alleen maar naar mag kijken en natuur waar je mag plukken. Laat de bestaande flora en fauna met rust.

Creëer nieuwe natuur, waar je met de inrichting ervan rekening kunt houden met de wensen van de natuur én de mens. Hier ligt een mooie uitdaging voor boeren die met hun bedrijf een andere richting op willen. Maak van een deel van je bedrijf recreatienatuur. Maak stadsbewoners medeverantwoordelijk. Laat ze een stukje adopteren. Plant om de percelen mooie heggen, zorg voor een plukweide met (eetbare) kruiden waar de wildplukkers hun gang mogen gaan, een bos voor honden, een pad om te crossen, mooie planten om te fotograferen, moestuinen, visvijvertjes, natuurspeelplaatsen voor kinderen. Kortom laat mensen hun gang gaan in een nieuwe mooie groene omgeving. De zogenaamde pluktuinen waar mensen tegen een vergoeding zelf hun bosje bloemen komen plukken is al een kleine stap in de richting. Wedden dat mensen zo meer oog krijgen voor de natuur en respect voor de plant?

Bronnen: KNNV.nl; Staatsbosbeheer.nl; Natuurmonumenten.nl; IVN.nl; Zuid-Hollands Landschap; Wikipedia; Google AI; Floravannederland.nl

Dodemansvinger in bloei. Foto: Herma Enthoven.

Peen, een eetbare schermbloemige. Foto: Herma Enthoven.